

GALOVIĆEV SAN

Hrvatski i podravski književnik Fran Galović rodio se 20. srpnja 1887. godine u Peterancu, kraj Koprivnice. Pisao je poeziju, prozu i dramska djela, a studirao u Pragu i Zagrebu. Jedan je od najznačajnijih pjesnika hrvatske moderne. Najuspjelijim dijelom njegova rada smatra se zbirka pjesama na kajkavskom narječju, pod naslovom "Z mojih bregov". Fran Galović poginuo je 26. listopada 1914. godine, kao sudionik u Prvom svjetskom ratu. Imao je tada 27 godina.

Ponovo smo zajedno nadomak Galovićeveg sna, i podravskoj jeseni, osutoj lišćem kao malim zvijezdama u travi. Slično lete i snovi, a pjesnik ih lovi raskriljenim riječima, u letu. Jedini siguran san Pjesnikov, koji se ostvaruje je - **pjesma**. Zato sanjarenje nad stihovima nikad nije uzaludno, ma kako se ponekad činilo nestvarnim, jer pjesma je stvarna, ona je ostvarenje - zvjezdani cvijet ubran iz nevidljivog, koji drhti u ruci srca, pod oblacima nalik snježnim stazama u nebu, i nad trsjem.

("Mojemu ocu", Duo Anima - "V trsju")

Podravina je napućena opjevanim, oslikanim, izgovorenim, nijemim i prešućenim snovima. Ako i drugi u Pjesnikovom ispjevanom snu dožive oživotvorenje neke svoje čežnje ili spoznaje, njegov san postaje zajednički, stihovi zapamćeni, nježnost i mudrost podijeljene. I pjesma, osim rođenja koje joj daruje Pjesnik, ostvaruje i svoju sudbinu, život kroz druge. Oni u nju zaljubljeni nauče napamet, kao da su je sami napisali, izgovarajući zajednički san mnogih. I razgovaraju u osami s Kostanjem, ili gledaju pogledom vječnosti Lepu Katu, na zdencu, i u svjetlosti.

("Kostanj", Duo Anima - "Lepa Kata")

Usprkos povremenim maglenim sumnjama, i Dravinom vodenom aurom otežalim, sjenovitim slutnjama o privremenosti i kratkotrajnosti svačijeg, a osobito njegovog života, Galovićev san živi već gotovo stoljeće, nadživjevši Pjesnika. Ovo posljednje stoljeće drugog tisućljeća, a zasigurno će živjeti i u slijedećem tisućljeću i cvasti osobito svojim kajkavskim ružama u hrvatskom jeziku. Jer ono što pobjeđuje vrijeme, što je bilo prije njega, i što će ga nadživjeti je Riječ, bremenita smislom. Riječi bezvremene i bliske ugradile su svoj sjaj u poznati šapat glasa koji izgovara "Crn-bel" i zvuk zvona kojim odiše "Pozdravljenje".

("Crn-bel", Duo Anima - "Pozdravljenje")

Pjesnikova riječ bliska je onoj prvoj i posljednjoj Riječi Stvoritelja, po svojoj sposobnosti da čuva i prenosi svjetlo. Fran Galović vjerovao je u takvu riječ, i njegove su riječi poletjele sa smislom i preletjele vrijeme pobjeđujući zaborav, ne samo nad orošenim, smaragdnom, zlatnim i papirno-bijelim podravskim poljima i grozdolikim bregima najdražeg zavičaja - one su natkrilile šumom svojih kajkavskih krila sva godišnja doba duše koja sanjari, i uz druge rijeke, ili na obali najljepšeg nam mora, spojivši rubom svojih krila obrise hrvatske ptice, kao i prašno sjećanje na staru klet, i kopače.

("Klet", Duo Anima - "Kopači")

Pjesme koje je Fran Galović napisao u osami i tišini svojih i naših bregov, postale su glasnije i bliskije mnogima no što je mogao i sanjati. Podravina je dobila svoj prepoznatljiv glas i njegov je san ostvaren i u nama, koje nikad nije upoznao, osim u mladenačkim predosjećajnim slutnjama i snoviđenju, nalik

otkrovljenju. Mi smo upleteni u svjetlucave niti njegova sna, a taj san je prepleten stihovima u nama. Sad je on naš brat u tišini, među zvijezdama, nalik onome o kom govori moja pjesma:

PJESNIKOVA SESTRA

Ja sam ti sestra po krvi,
Po bijeloj krvi pjesnika.
Naša krv je ruža od snijega
I majčinog mlijeka,
Jer mi smo rođeni
Pod krilom istog labuda,
Kao Pjesma.
Ja sam ti sestra po krvi
Zanesenih lutalica i tihih tragača
Na putevima bijelih oblaka.
Naša je krv boje papira
I nebeska vatra
Što drhti u kičmi
Kao krila leptira
Nad, sitnim šećerom posutim,
Putevima mrava,
Ona sjajna sjena besmrtnika.

Ja sam tvoja sestra i tajna
Koja s tobom, tajno,
Kao s tajnom razgovara,
Naše su riječi krila duha
Koji razmiče svjetlost svemira.

Ja sam tvoja sestra
I kći, mati i žena
U stihu svakog nemira,
Vječna praslika
I odgovor sudbine
Na sva pitanja,
Od prvog dana,
Kad Bog je čovjeku
Nježno rekao: "Sine",
I stvorio pjesnika.
(Maja Gjerek Lovreković)

Slijedi je lijepa "Opsjena", kao oproštaj sa snom, te "Međaš Benkina" koji nam, umjesto Galovića, maše iz jedne stare pjesme. ("Opsjena", *Duo Anima* - "Međaš Benkina")

Fran GALOVIĆ

PESMA Z DRUGOGA BREGA

Tam dole samo šume se plavè
Čez vedro nebo vrana preletava,
Vu toplém vetru dremle zrela trava,
Pesme žalosne reči sim letè:

»Zakaj si me pustil, samo me ostavil,
»Otišel si nekam, nesi mi ni javil!
»I ja ne znam kam bi od žalosti svoje,
»Zakaj si me pustil, drago srce moje?
»Svilo sem si slekla, vrata sem zaprla,
»Sama sem i znam, da bodem skoro vmrla!«...

Na drugi breg mi joči tam glede,
A veter z mekem listjem poigrava,
Šumi i šepče; spi kraj pota trava,
I samo šume v soncu se plave.

4. lipnja 1913.

Fran GALOVIĆ

PRED VEČER

Čez pola idem čisto sâm
A trava je vužgana,

I šuma je pospana, -
Ja moram brže biti tam...

Tam, gde se bregi zelene,
Vu mesečine mlačne
I sive i oblačne,
Tam najdem srečo: ništ i se...

Čez pole to i šumo to
Ja ne znam, je li zidem,
I zato idem, idem,
A pot je dog i dogši bo...

Crni se mrak i strah v šume
Za sakem drevom čaka,
A mene žela jaka
Se dale vleče kraj seče -

Tam gore, gde je niš i se,
Gde sen mi proži roke,
Globoke i visoke,
Od mirni zvezdi čez granje!

17. lipnja 1913.

Fran Galović

JESENSKI VETER

Najempot, naglo, kak da bi kaj zrušil,
V noči se je odnekod k nam zabušil
I obišel je klet,
Ves raspotan i spet,
Zaletel se je, stal,
Kam dale? Neje znal...

Mi poslušamo... Vre na kraj brega tam
Čez pola ide, a ne zna kod ni kam.

Mir je v kleti,
Temno sveti
Lampica. Mošt nam curi
V čeber. Kočnica skeči.
Prešpan pritišče
Grozdje i stišče.

Moral bi stati,
Mošta zlejati,
A neče mi se, tak sem pospan...
Još samo malo - vre bo zlejan
Baš nekak lepo tenko curi...

Striček popeva,
Peč se razgreva...
Za čas nazaj nas veter zbudi.

22. VII. 1914.

M. P. Miškina

PROLJEĆE

Vjetrovi zimski zdeni
nekuda od nas bježe,
zemljica k nama nosi
darove svoje svježe.

Pupaju višnje, trešnje,
kajsije, šljive, vrbe,
cvjetići svuda kite,
drveća starog grbe.

Ptičice poljem lijeću,
ružice svud se griju,
pčelice meda traže,
leptiri rosu piju.

Dječica poljem skaču,
lukove duga vije,
kišica škropi polje,
zemlja se suncu smije.

Sve se već diže, raste,
proljeće ništ ne krije,
ja Tebe svuda tražim,
al' Tebe nigdje nije...

A zar Tebe nikad više
ni biti k nama neće?
Pa što će nam tad sve ovdje,
što i pramaljeće...?!

M. P. Miškina

JESEN. PROŠLO JE LJETO,
dani su opet kraći,
u polju i gori sve sad zori
i vjetrovi su jači.

Potoci brže teku,
nekuda jure, jure
za gore, u more,
sam Bog zna zašto žure!
Smiriti se brže tamo,

u drugu se vodu sliti.
O, da je i meni tako
uz Tebe bliže biti!..

M. P. Miškina

OČE NAŠ

Oče naš, Ti koji jesi -
kako nas uče - na nebesi!
K tebi lete naši glasi
Hrvatsku nam našu spasi.

Sveto budi ime Tvoje,
neka svaka usta poje;
dođi k nama carstvo Tvoje,
Neka bude svakom svoje.

Nek na zemlji ko na nebu
nitko pravde željan nije,
neka pjeva stvor Tvoj svaki,
koji piše, gradi, sije.

Kruha, ruha daj da ima,
nek ga bratac bratu dijeli;
život ljudski nek je svima,
se čitav svijet nek veseli.

I otpusti duge naše,
sve zlo, svađe, Ti odstrani;
praštat ćemo i mi rado,
kad nam dođu bolji dani.

To te, eto, Hrvat moli:
dobri otac svima budi,
pravdu svoju dijeli svima,
nek svi žive kao ljudi.

Neka živi brat uz brata,
neka živi rod Hrvata -
i on nosi božji znamen;
izbavi ga od zla, Amen!

M. P. Miškina

ZAKLIKTALA NAŠA VILA

Zakliktala naša vila,
Hrvatica, mati mila,
zakliktala iz visine,
da probudi kćeri, sine:
*Tužite se, djeco mila,
Da vas gnjavi tuđa sila?
Tražite si svoja prava -
na vama je bistra glava!
Um i razum mnogo mogu -
složite si svoju slogu!
Vjera nek vas vodi
k čovječnosti i slobodi!*
Poslušala djeca vilu
i već ruše krutu silu.
U ruci im knjiga, pero,
svjestan pogled, umno čelo
za pravicu i slobodu
hrvatskome svome rodu...
*Seljak traži svoja prava,
Radnicima nek je slava!*

Đuro Sudeta

JA

Što je dan, što je noć,
što sam ja!?
Sjena stare kuće jedne,
san na stazi žene bijedne.
Pjena vala ubrzana,
pjena - da.

Ja sam samo žuta grana,
zvono kasnog ljetnog dana,
na grudima živa rana,
suza što je Bogu pala,
spokoj zadnjeg blijedog vala,
igra, sjenka - -
igra mala! ...

Sutoni, 1929.

Đuro Sudeta

ON

Desi se jednom tako: da opazim da idem;
izađem na put, staza me svrne u šumu.
poleti mi ptica ususret, gukne golub na grani,
zaigra sunce na drumu...

- i zapitam: tko si Ti, što me izvodiš na put
da ostavljam kuće, užitke i sreću?...
Reci mi ime svoje, glas, željan sam razgovora
za dušu moju boleću...

- Rastvorim oči: kap rose prosuzi - grančica dahne,
uzbiba vrh se jela, nad krošnjom prhne ptica,
ispod žutoga lista šumarica proviri glavu,
zaguče jato grlica - -

I ja istrčim na put - i ustavljam putnika
i govorim mu: ja sam vidio, vidio sam tamo
Njega, dah Njegov, dođite, gledajte sa mnom!
- a on se smiješi samo!

I meni se onda čini, da je to samo san,
pa mirno spustim glavu, da po njoj večer pada
i plačem - beskrajno plačem idući kao dijete
šumama iz grada...

Luč, 1926.

Đuro Sudeta

IZA MOJE KUĆE ŠUTE PTICE...

Iza moje kuće šute ptice,
šute po danu i kroz mrkle noći.

Za mojom kućom u samotnom granju
davno već nijesu zapjevale ptice,
kad zvona dođu i pokraj njih prođu,
i mjesec žut se provodi na panju.

I sjene idu po visokom zidu,
i mjesec žut se rađa navrh panja,
otajno šuti ponoć usred granja
i sjene idu po visokom zidu.

I čini mi se, čini mi se tako,
kao da negdje u sjeni, na putu,
netko je ubro jednu ružu žutu...

1926.

Đuro Sudeta

AVE MARIA

O, zaspite me; prekrijte me svega;
blagoslov Njen se nek i na me prospe,
kad sjajna među vas s onog sīde brijega
- žito,

o travo,

djeco naše Gospe!

O, zaspite me, prekrijte me svega!

Ruka je moja umorna i trudna,
da k njoj se digne. Ja ne mogu više.
Ne mogu - bol je moja uzaludna,
ja ćutim, kako nekuda sve više
ruka je moja umorna i trudna.

A što ja mogu? Što sam - čovjek dao?
Da mi je Ljubav silna kao more?
O, da sam sunce, da bi vječno sjao,
o, da sam cvijet s vrha Karmel gore.
A šta ja mogu, što sam čovjek dao?

Dadah li himne sjajnije i veće
od cvrčka u tu večer uznesenu!?
Il' slike ljepše, nego što je veće,
kad zlatna polja Pozdravljenja prenu!?
Dadah li himne sjajnije i veće?

O, što su zvuci velikog Šopena,
o što su slike slavnog Rafaela
spram jednog samo, samo jednog trena,
kad pozdrav Gospi šalju žita zrela?!
O, što su zvuci velikog Šopena?

I što je naše ovo naše Lijepo,
Ushit rad kojeg pljeskamo ko djeca?
Jecaj u ptica kog slušamo slijepo
ne ćuteć kroza nj glas Asiškog sveca.
O, što je naše ovo naše Lijepo?

Čuj! Negdje sjetno odbijaju zvona,
ljiljani zlatnim zvončićima truse.
A ja?

O stid me; evo ide Ona
O kud ću, kud ću? ... sakrijte me u se.
Ne mru li sjetno povečernja zvona?

O, primite me, prekrijte me, braćo!
Neka me uz vas Njena Milost pospe,
kad kraj vas prođe sjajna s onog brijega
- žito

o, travo,
djeco naše Gospe!
O, primite me, prekrijte me, - svega!

Osamljenim stazama, 1924.